

Bij de 'piekerboeren' in It Heidenskip klinkt een diepe politieke zucht: 'Der binne in hiel soad bobo's dy it net snappe'

Anne Roel van der Meer,
Elizabeth Vogelzang ·
Gisteren, 18:34 ·
Friesland

Deel dit artikel

Melkveehouder Cronius Kramer dekt een voerbult toe met plastic. Foto: Niels de Vries

Landbouw en natuur zijn een gloeiend heet hangijzer in de verkiezingsstrijd. Hoe is een paar weken voor de stembusgang de temperatuur in het boerenland van protestborden en

Net Binnen

11:30 **Opinie**

Van co-vergisters wordt land niet beter | opinie

11:27 **Column**

Wij hadden 't over ôns deelde foarliefde foer wat stoke en ontregle in 'n praatsy | column Gerard de Jong

11:25 **Eten en drinken**

Bruschetta met gebakken paddenstoelen

11:16 **112 nieuws**

Twee gewonden bij steekpartij bij het azc in Sint Annaparochie

10:50 **Oorlog Israel-Hamas**

LIVE | Israël: commandocentrum van Hamas gevonden in ziekenhuis

Meest gelezen

Vacatures

Lid Raad van Toezicht
Almere College Kampen ...

Secretarieel administratief...
Psycho Praktijk Harderwijk...

omgekeerde vlaggen? Hoe wordt gekeken naar het politieke landschap en de keuzes die gemaakt moeten worden? Efkes buorkje in It Heidenskip, langs overtuigde raaigrasboeren, 'biologyske rotboeren' en 'geitenwollensokken'.

Een zware melkwagen draait op de rotonde in de Sudergoawei aan de rand van Workum de Spoardyk op en slaat gelijk af het terrein op van de enorme zuivelfabriek van FrieslandCampina.

Glimmende tanks achter hoge ramen. Af- en aanrijdende tankauto's. Grote grijze silo's. Hier staat de grootste kaasfabriek van de zuivelreus, waar jaarlijks 130 miljoen kilo kaas van de band rolt.

De rotonde voor de melkfabriek is op een natte herfstochtend in oktober niks bijzonders. In de zomer van 2022 was dat wel anders. Toen hing er in het hart een plastic koe in de strop, erboven een omgekeerde vlag en een protestbord. „Met Rutte en Kaag aan de top, komt de koe in de strop.”

Lid Raad van
Commissarissen

Talent Performance name...

[Meer vacatures](#)

LC webshop

Mario Russo Sweater Ronde Nek

- ✓ Heerlijk zacht
- ✓ Makkelijk te combineren
- ✓ Een uitstekende pasvorm
- ✓ Verkrijgbaar in 5 stijlvolle kleuren

-67%

€ 19.99 €59.95

Bekijk nu

Autovisie Jaarboek 2024

€ 27.99 €27.99

0%

MGO Otto Jas

€ 69.99 €179.99

-61%

Ten Cate Katoen Satijnen Hoeslakens

€ 14.99 €59.95

-75%

[Meer van de LC webshop](#)

De rotonde in de Sudergoawei bij Workum in juni 2022 tijdens de boerenprotesten.
Foto: Niels de Vries

Het was in het heetst van de boerenstrijd. Melkveehouders waren woest op Den Haag en de stikstofplannen die de doodsteek zouden zijn voor de sector. Ziedende boeren voerden maandenlang felle actie met protestmarsen, trekkerblokkades en omgekeerde vlaggen. Landbouwminister Piet Adema zette vorig jaar december zijn tanden in de netelige kwestie. Een akkoord moest toekomstperspectief bieden op een duurzamere landbouw en tegelijk boeren het vooruitzicht geven dat ze een boterham konden blijven verdienen.

In de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen trekt de LC door de provincie om de stemming te peilen rondom de grote verkiezingsthema's. In deze aflevering van Verkiezingstour zijn we in It Heidenskip en hebben we het over: Landbouw en Natuur.

Na maanden van overleg tussen kabinet en boeren- en natuurorganisaties lag in juni dit jaar een landbouwakkoord voor het grijpen totdat belangenorganisatie LTO uit het overleg stapte en de boel klapte. Na de val van Rutte IV, een paar weken later, is het nu aan een nieuw kabinet zich te buigen over het politieke waagstuk.

Achter de Workumer melkfabriek strekt zich een weidse groene vlakte uit. Grasland zover het oog reikt. It Heidenskip, de uitgestrekte polder ten noorden van De Fluezen, ontworsteld aan de zee. De door Hylke Speerstra beschreven Oerpolder waar een boerenbevolking zwoegend het moerassige land tot vruchtbare grond omtoverde. Hier regeert de landbouw, hier zijn boeren baas. Nog altijd.

Ook in It Heidenskip wapperde het blauw-wit-rood ondersteboven, hingen rode zakdoeken aan de gevels en doken protestborden op in de slootwal. Hoe kijken de 331 polderbewoners naar de Tweede Kamer verkiezingen? Op wie hebben zijn hun hoop gevestigd en wat wordt verwacht van de politiek?

Etty (57) en Cronius (63) Kramer zitten om negen uur aan een bak koffie aan de keukentafel. De 90 koeien zijn gemolken, het jongvee is gevoerd. Ze kijken tevreden door het raam naar de voorbij jagende wolken boven het weidse land. „Asto hjir gjin boer mear wêze kinst, wêr dan wol?” Hier op deze plek in de polder treedt straks de negende generatie aan op de familieboerderij uit 1788. Zoon Freark (25) is in maatschap met zijn ouders en zal het stokje op den duur overnemen. In 1981 deed Cronius dat bij zijn heit.

Melkveehouder Cronius Kramer dekt een voerbult toe met plastic. Foto: Niels de Vries

Hij richtte het bedrijf zo in dat hij het in zijn eentje kan doen. Etty werkt altijd al buiten de deur. Haar inkomen bij FrieslandCampina zorgt voor een vaste basis. „In lege molkprijs kinne wy sa opfange.”

Hun manier van boeren maakt ze zo onkwetsbaar mogelijk. Met 50 hectare heeft Cronius genoeg land voor de 90 koeien die voldoende melk geven voor een inkomen. Hij vraagt niet het maximale van zijn dieren. Topkoeien geven zo'n 13.000 liter, die van Kramer 8500 liter. Hij zou intensiever moeten boeren, afgestemd moeten voeren en zou de veearts meer nodig hebben wil hij zo'n topopbrengst halen. Maar het is niet zijn manier. Bovendien vindt hij: hoe meer je investeert, hoe kwetsbaarder je wordt.

‘Kinst wol krimmenearje, mar wy ha it goed’

Ze zijn tevreden. „Kinst altyd wol krimmenearje, mar wy realisearje ús faak hoe goed wy it hjir ha.” Toch ergert hij zich aan de regels die bepalend zijn op het boerenerf. „Yn it ferline koest sels keuzes meitsje, no wurdt alles bepaald. Je binne mear mei administraasje dwaande as mei wat je op it lân en mei de kij dogge.” Onlangs zaten hij en Freark een dag te ‘strookje tekenjen op ‘e kompjûter.’ Bufferzones. Een vinkje fout en ze worden gekort. Veel collega's schakelen om die reden de boekhouder in of een adviesbureau. „It is fierstente kompleks.”

Welke kant het opgaat in de landbouw is onduidelijk. Dat frustrereert. „Wy witte net wat we moatte”, zegt Cronius. Tegelijk: „Unwissichheid is fan alle tiden. En foar regels moastst net bang wêze, dêr kinst op ynspylje.” Toch: het stikstofplan dat voorlag, zou desastreus zijn voor de sector. „In stikstofgefoelich gebiet fan 0.4 hektare soe it hiele Heidenskip op slot sette.”

Vluchtstrook voor kuikens en hazen

Kramer probeert op zijn bedrijf „rekken te hâlden mei de natuer”, zegt hij. Hij heeft 4 hectare van het land ingericht als plas-dras. Lastige zuring gaat hij niet meer met vergif te lijf en met maaien laat hij de buitenste twee meter gras staan. „De piken en jonge hazzen moatte skûlje kinne. As alles keal is, wurdt dat in hiele toer.” Hij zou een melding kunnen maken van de vluchtstrook en zo kunnen vangen uit natuurpotjes. Maar daarin heeft Cronius geen zin. „As ik it opjou, bin ik net frij mear.”

Etty zat ooit voor het CDA in de gemeenteraad, maar of die partij nog haar stem krijgt? „Binne sy noch foar de boeren?” Cronius kijkt naar de persoon. „Ien dy’t feeling hat mei de lânbou.” Hij twijfelt tussen Van der Plas (BBB) en Omtzigt (NSC). Hij wil oog voor de realiteit, regels met gevoel voor de praktijk.

Verderop aan de Heidenskipsterdyk eet **Hans Hettinga** (64) rond lunchtijd zijn mosterdsoep. Het bedrijf dat hij samen met broer Jan heeft, telt 230 koeien. En er staat een windmolen, goed voor 2 miljoen kilowattuur per jaar. Alle groene stroom verkopen ze.

Jan runt het boerenbedrijf grotendeels met een boerenhulp, zodat Hans tijd heeft voor zijn bestuurswerk en commissariaat bij zuivelbedrijf FrieslandCampina. Hij is daarnaast voorzitter van het CDA in Súdwest-Fryslân, de gemeente die hij eerder diende als raadslid.

Waarom trouw aan het CDA?

Veel boeren vroegen hem de afgelopen jaren waarom hij trouw is aan de partij die de agrarische sector volgens velen in de steek heeft gelaten. Nou, zei Hettinga dan steeds: je kunt beter intern proberen de zaak te veranderen dan weglopen. „Ik bin al fjirtich jier loyaal lid.”

Over het lokale en het provinciale CDA is hij goed te spreken. Maar landelijk? „It CDA hat de lânboubelangen ûnderskikt makke oan it feit dat der in kabinet komme moast. Dit kabinet is de boeren kwytrekke. It stikstofbelied is fêstrûn, de PAS-melders sitte bûten har skuld yn de knipe en der is gjin lânbouakkoart.”

Ernst verdwijnen derogatie niet bij iedereen ingedaald

Het grootste probleem voor melkveehouders volgens Hettinga: het verdwijnen van de derogatie. „Net by alle boeren is yndaald hoe yngripend dat is. In tredde fan de stront moat fuort, of in tredde fan alle kij. Der is yn in oare sektor net in bedriuw te finen dêr'tst samar in tredde fan de omset weihelje kinst, wylst de fêste kosten bliuwe.”

Hij ontkent niet dat de agrarische sector het milieu belast. Alleen, zegt Hettinga, generieke maatregelen helpen niet. Stel als overheid doelen wat betreft stikstof, broeikasgas en oppervlaktewater, zegt hij. Maar laat boeren zelf uitzoeken hoe ze die willen halen.

‘Boeren binne der foar de heechwaardige foedselproduksje’

Nog iets, zegt Hettinga: gebruik de pot met miljarden aan overheidsgeld die er onder andere is voor de uitkoop van boeren voor maatregelen die de hele sector helpen. „Aanst keapest 20 prosint út en dochst oan de oare 80 prosint niks. De merk sil wol wat betelje wolle foar ferduorsuming, mar de opjefte is grutter as dat de merk betelje wol.” Boeren zijn er voor de „heeachwaardige foedselproduksje”, zegt Hettinga. „En dêrtroch belêste wy de natuer.”

‘En ja dat giet ten koste fan bioferskaat’

„Sjoch, doe’t ik op de legere skoalle siet, groeiden hjir allegear planten en blommen. Mar doe wienen der fyftich kij dy’t 250.000 liter molke joegen. No ha we 230 kij dy’t goed binne foar 2,2 miljoen liter. En ja, dat giet ten koste fan it bioferskaat. Jo kinne net alles ha op ien plak. Ik sis der by dat de sektor al in soad dien hat en dwaande is mei fierdere ferduorsuming.”

De scheidslijn tussen plekken waar „optimaal gers produsearre” wordt en natuurgebieden wordt volgens hem scherper. Boeren zullen, volgens Hettinga, die natuur steeds vaker beheren. „As natuerorganisaasjes dat sels dwaan moatte, is it folle djoerder.”

Alleen de groten blijven over

Hij gelooft dat er in de toekomst alleen grote melkveehouderijen overblijven. „Gruttere bedriuwen, dêr’t meardere minsken wurkje, fine wy sawol ekonomysk as sosjaal better. Wy binne hjir twa kear sa grut as gemiddeld yn Nederlân. Myn broer en ik hâlde fan dizze skaal. Dat wol net sizze dat ik gjin respekt ha foar boeren dy’t it oars dogge. Elk kiest syn eigen paad.”

Ysbrand Galama (38) doet het anders. Bij hem „spatte de triennen yn 'e eagen as ik megastâlen sjoch yn in see fan beton en flaktes raaigers dêr't nea kij rinne“. Hij klapt een stoeltje uit en gaat zitten. Het is een mooie najaarsdag en daar moet je van profiteren, vindt Galama. Hij wijst naar links, naar een boom die een jaar of honderd oud is.

Ysbrand Galama wil een mooi product leveren. „Mar ik wol ek goed wêze foar it lânskip, foar de fûgels en de bisten.“ Foto: Niels de Vries

‘Biologyske rotboer’

„Kinst dy foarstelle dat der mear ûnder de grûn sit as der boppe? In beam is folle mear ferbûn mei de ierde as in minsk. As minsken wat mear ‘hout’ ûnder de grûn ha soenen, dan pakten se it oars oan.“ Met een knipoog: „Mar as ik dat sis, wurd ik troch oaren al gau in biologyske rotboer neamd.“

Zijn doel is niet om de melkproductie te maximaliseren, of veel geld te verdienen. Sterker, sinds hij het bedrijf vorig jaar van zijn vader overnam, is het gekrompen: min twaalf koeien. „Ik ha no 57 en ik wol eins nei 50.“

‘As ik jild fertsjinje wol, wurd ik wol advokaat’

Galama wil een mooi product leveren. „Mar ik wol ek goed wêze foar it lânskip, foar de fûgels en de bisten.“ Hij heeft deels kruidenrijk land, het waterpeil is omhoog geschroefd en kunstmest gebruiken doet hij niet. Zijn koeien lopen als ‘lanskipferrikeres’ in de wei.

„Oft it úteinlik finansjeel út kin, moat ik noch útfine. Ik tink it wol. Jild is foar my net de motivaasje. Fansels, der moat wat oerbliuwe om fan it libjen. Mar as ik echt jild fertsjinje wol, wurd ik wol advokaat of sa. Wat soe it moai wêze as minsken dy't hjir lâns fytse op in dei it ferskil sjogge tusken ús lân en dat fan de buorlju. En it soe noch folle moaier wêze as se it ferskil net sjogge omdat der foar myn buorlju ek kânsen komme om op natuerlike wize te buorkjen. Ik ha twa stikken lân wer op greppels lein, ik sjoch wer fûgels. Dêr wurde myn frou Geke en ik ynlokkich fan.”

Hij twijfelde lang of hij überhaupt wel boer wilde worden. Op de landbouwschool leerde Galama hoe hij zo efficiënt mogelijk zou kunnen melken. „Mei dat byld fan hoe't in boer wurkje moat, hie ik neat.”

Nou boer is hij toch geworden. „Mar moast ik hjirwei, dan waard ik it net wer. Dan soe ik skilderje, de keunstner úthingje. Ik haw bining mei dizze grûn, mei dit lânskip.”

In het uitgestrekte gebied van It Heidenskip heeft de helft van alle melkveehouders nu een stuk plasdrasland, voor de weidevogels. Galama is er als weidevogelmissionaris de „katalysator” van geweest.

‘Of ik stim net en set op it stimbiljet: fuck you’

„Ik ha lang ûndersyk dien nei greidefûgels. Ast alles mjitst, sjochst echt hoe ferrotte min it is. Dan kinst dysels net mear foar de gek hâlde. Dan moatst wat dwaan en kinst net trochgean mei

fernielen. As boeren it resultaat sjogge fan goed greidefûgelbehear, dan wurde se bliid. Mar dan moastst se wolris de fraach stelle: wolst ek wat betsjutte foar de natuer?”

Wat hij gaat stemmen? Geen BBB. „Dy raze my no noch wat te bot foar de yntinsive boeren.” Geen Partij voor de Dieren. „Dan kin ik de tinte slute en mei ik net mear jeie.” Geen VVD. „Dan mei ik wol jeie, mar giet de natuer der oan.” Hij zucht even. „Ik haw by lanlike ferkiezingen faak GrienLinks stimd. It sil no ek wol wat linksichs wurde.” Hij lacht. „Of ik stim net en set op it stimbiljet: fuck you.”

Verderop aan de Feandyk dubt **Jolmer de Vries (45)** al net zo over zijn politieke keus. Van huis uit is hij, met 280 melkkoeien de grootste boer uit de polder, CDA'er. „Dy ha altyd goede bestjoerder levere, mar se ha de lânbou falle litten.” De Vries is zelf, naast melkveehouder op de maatschap die hij runt met zijn vrouw Anna (40) en zijn ouders Fouke (68) en Gerjo (71), ook bestuurder. Hij is voorzitter van de LTO-afdeling Súdwest-Fryslân. Ook op zijn erf hing de vlag op de kop.

Jolmer de Vries is met 280 melkkoeien de grootste boer in It Heidenskip. Hij is ook voorzitter van de LTO-afdeling Súdwest-Fryslân. „Elk hat koppine. We melke net foar de hobby, hè.” Foto: Niels de Vries

‘Elk fljocht út ’e bocht’

De boosheid, frustratie en onbegrip, bij zowel de boeren, bestuurders als burgers: De Vries weet hoe vreselijk ingewikkeld

het allemaal is. Over de boeren: „Elk hat pinekop. We melke net foar de hobby, hèn. As de derogaasje derôf is, fljocht elk út 'e bocht.“ Over het effect van de acties: „De agraryske sektor leit ûnder fjoer.“ En het geklachte akkoord. „It is in spultje tusken De Haach, de konsumint en de boer. Asto gjin konkrete ôfspraken meitsje kinst yn dy sirkel, dan hâldt it op.“ Bovenal: „It stikstofprobleem wurdt bij de boer dellein, wylst we it mei-elkoar dwaan moatte. Schiphol, it ferkear, 17 miljoen minsken.“

Duurzaamheid, biodiversiteit, generatief werken, goed rentmeesterschap, perspectief. De Vries somt zo een rijtje op van termen die de politiek de laatste jaren als speerpunten deponeerde bij de sector. Maar waar het al jaren aan ontbreekt, is een werkelijke lange termijnvisie, helder beleid en daadkrachtige bestuurders. „In *voedselstrategie* is der net. In minister fan Lânbou ha we in skoft net hân. De Haach hat net skerp wat se wol.“

‘Dan rommest de boeren hjir op, en dan?’

En dus wordt er volgens De Vries in het wilde weg van alles bedacht zonder goed over de consequenties na te denken. De opkoopregeling bijvoorbeeld, zegt De Vries. „Dan rommest boeren hjir op en dan? Wat dochsto mei wat oerbliuwt, de bedriuwen dy't in tredde ynlevere ha? De produksje giet nei it bûtenlân en de wrâld wint der neat mei.“ De derogatie abrupt afschaffen, nog zo'n ding. „Der wurdt anst mear keunstdong struid. Wurdt it dêr better fan?“

Wat hij hoopt dat er na 22 november gebeurt? Afschaffing van de derogatie terugdraaien (ook al is dat aan 'Brussel') en biologisch boeren stimuleren door eerlijke prijzen te garanderen. Begin daar maar eens mee, zegt De Vries. „Wy kinne molke meitsje sa't de ôfnimmer it ha wol. It lân fol bûterblommen en pinksterblommen? Biodiversiteit? Begryp ik. Mar wy moatte wol ús gesinnen ûnderhâlde.“

In een diepe sloop midden in de polder hapt een hekkelaar een pluk groen op de sompige walskant. Het is een van de loonwerkers van **Buma, het bedrijf van de gebroeders Cor (58) en Hendrik (56)**. Zo'n beetje alle boeren in It Heidenskip behoren tot hun klantenkring. Of boeren nu extensief weidevogelland hebben, of glimmend groen turbogras, percelen maïs of stukjes plas dras: de Buma's bedienen hen op hun wenken. „Guon brûke gjin gemy, oaren al. Elk kiest syn eigen oanpak”, zegt Hendrik.

‘De ruilverkaveling hie wol wat minder rigoereus kind’

De broers zijn boerenzonen en opgegroeid in It Heidenskip, de plek die ze drastisch hebben zien veranderen. „Froeger waard hjir oeral buorke.” Cor wijst. „Dy feanpolder wurdt no brûkt troch twa boeren, eartiids sieten der in stik as tsien.” De ruilverkaveling van de tachtiger jaren heeft alles overhoop gehaald, zegt Hendrik. Greppels dicht, grote brede sloten, drainage en het waterpeil omlaag. „Elk tocht: it wurdt effisjinter. Dat wie ek sa, mar it hie wol minder rigoereus kind.” Ondertussen is de veengrond 40 centimeter gezakt. „Soks krijst nooit wer omheech”, zegt Cor.

‘Alles sit op slot’

De Buma's zien de zorg op de boerenbedrijven over stikstof, Natura2000, opvolging. „In soad wolle of kinne net fierder. Se kinne net yvestearje en net ferkeapje. Alles sit op slot.”

De onzekerheid bij hun klanten ebt door in hun eigen bedrijf. Ook zij staan stil. Machines zijn vreselijk duur. „In *opraapwein* kostet 150.000 euro en de trekker dy't derfoar stiet ek. Dan ride we mei 3 ton it lân op. Dan kinst tsien kear rekkenje, mar dêr hellesto gjin rendemint mei.”

Licht in de tunnel

Geef duidelijkheid, is hun de boodschap aan Den Haag. „Ek as it negatyf is. Dan witte jo wêr't je steane. En dan is elke bedriging ek wer in kâns. Der is altyd ljocht yn 'e tunnel.” Stemmen doen ze zeker, waarschijnlijk BBB.

Janke van der Herberg (74) heeft, toen de protestborden in de landerijen opdoken, vaak gedacht om ook een plakkaat achter het raam te plakken van haar verbouwde arbeiderswoning aan de Heidenskipsterdyk. En dan niet met No Farmers No Food of Red de Boer. Nee, dan zou ze een vraag hebben opgeschreven: „En het belang van uw kleinkinderen dan?” „Ik seach al dy kreten op 'e dyk en tocht: ik jou ek lûd.” Maar het plakkaat kwam er niet. „Ik hie net it gefoel dat ik sizze koe wat ik fyn.”

„Boeren wurde gizele”, zegt Heidenskipster Janke van der Herberg. Foto: Niels de Vries

‘Boeren wurde gizele’

Vrienden uit de stad reageerden fel op de boerenacties. Van der Herberg – afkomstig uit Surhuisterveen – schoot dan gelijk in de

verdediging. „Kinst it harren net oanrekkenje, sy wurde ek gizele. Troch de agrifirma's, de bank, de opliedingen en belangebehertigers.”

Negentien jaar geleden streek ze na een carrière in het Westen en omzwervingen over de wereld neer in It Heidenskip. Aan het smalle dijkje dat dwars door de polder loopt vond ze haar droomplek, een mooie lap grond turnde ze om naar een wilde plantentuin.

Overal wilde bloemen maar niet in het land

Niet alleen op haar terrein groeit meer dan gras. Met de wildebloemententoonstelling It Heidenskip Bloeit, die er op haar initiatief kwam in 2009, bleek dat er in de agrarische polder destijds 220 verschillende wilde planten groeiden. „Boppe ferwachting.” Van der Herberg trof veel boeren die blij waren met de inventarisatie en de uitkomst. „Mar wy fûnen alles yn de berms en de sleatswâlen, net op it lân.”

Ze heeft alsmaar meer zorg over de toestand van de grond. „Dy moastst goed hâlde, mar elk is no dwaande om de grûn dea te meitsjen.” En natuurlijk is dat niet het doel van een boer, beseft ze. „De skuld moastst net lizze by in yndividuele boer. It leit oan it systeem.”

‘Blyn en dôf tagelyk’

In de sector wordt teveel met oogkleppen op gedacht en gehandeld, vindt ze. „Der binne safolle ûndersiken dy't útwize dat it sa net langer kin en ek hoe't it oars kin. Mar guon wolle net oars en binne blyn en dôf tagelyk. Dan flok ik even.”

Die boerenondernemers die geld verdienen als enige uitgangspunt hanteren, maken haar boos. Van landbouwopleidingen wordt ze ook niet blij. Van der Herberg vroeg een paar jaar geleden aan haar buurjongens, die toen nog op de landbouwschool zaten, of ze iets leerden over biologische of alternatieve landbouw. „Niks.”

Geitenwollensok krijgt gelijk

Lang werden natuurliefhebbers zoals zij weggezet als geitenwollensokken. Naïef, alternatief, wereldvreemd. „Mar de geitewollensok kriget gelyk.“ Haar stem gaat op 22 november naar GL-PvdA.

Klaas (53) en Betty (55) Bakker runnen een melkveebedrijf aan de uiterste rand van It Heidenskip. Met een camping. Maar de 26 kampeerplekken achter de stal vormen meer een water- dan een boerencamping, zegt het paar. Want gasten die komen om mee te helpen met kalfjesvoeren of die willen meekijken in de melkput zijn er zelden. „It binne skieden wrâlden“, zegt Bakker. „Mei al dy masines is ús bedriuw ek net geskikt foar bern.“

Koeien niet in de wei

Wel leggen de Bakkers graag aan vakantiegangers uit hoe het reilt en zeilt op het boerenerf. Waarom ze de koeien niet weiden bijvoorbeeld. Ten eerste: arbeidsgemak. „We wolle alles skjin hâlde, it kowepaad rint om de kamping hinne.“ Maar vooral efficiëntie is de reden. „Yn 'e stâl kinne wy it fee optimaal fuorje.“ En een koe geeft dan meer melk. „In weidepreemje is net tarikkend.“

‘Bam, trochkuile. Gjin geseur of gemyp’

Ook het land kan hij zonder koeien maximaal benutten. Hij heeft 3 hectare waarop later wordt gemaaid en weidevogels broeden. „It lûd fan de skriezen is machtich.“ Maar bij Bakker draait boeren om

functionaliteit. „Kinst net alle lân omfoarmje foar de fûgels, moatsto sjen watsto der dan ôfhellest. Dêr kinst net fan melke.” Nee, geef hem maar hoogproductieland. „Ik ha leaver Ingelsk raaigers. Bam, yn ien kear trochkuile. Gjin geseur of gemyp.”

‘Skriezelân past net by my’

En dat de biodiversiteit achteruit giert dan? „It greidelân wurdt minder divers, mar ik fernim net dat de natuer efterút giet.” Hij wijst op de groene zee aan strak grasland waarin de boerderij ligt. „Dit fyn ik moai. Skriezelân is ek moai, mar past net by my.” Bakker zat op de landbouwschool in Sneek. „Oer duorsumens en biodiversiteit haw ik nooit wat leard. En no binne it moadewurden en komt it je de strôt út.”

‘Moat de hiele boel omkipere?’

Afschaffing van de derogatie hangt als een zwaard van Damocles boven de sector, zegt Bakker. „Fjirtich kij fuort”, rekent hij de gevolgen voor zijn bedrijf voor. „Of jierliks 30.000 euro kwyt oan it ôffieren fan stront. En alle fêste kosten groeie.” De Bakkers kunnen er met de pet niet bij. „Moat de hiele boel omkipere?”

Klaas en Betty Bakker waren beiden VVD-stemmers, maar kleuren nu het vakje van de BBB rood. „Der binne in hiel soad bobo’s dy it net snappe. Caroline stiet mei de poaten yn ‘e klaai.”

Derogatie, hoe zit dat ook alweer?

In Europa is vastgesteld dat per hectare grasland 170 kilo stikstof uit dierlijke mest mag worden uitgereden. Nederland heeft in 2006 derogatie gekregen, een verruiming waardoor er 230 kilo of 250 kilo mest (afhankelijk van de grondsoort) op een hectare mag worden gebracht, als dat geen nadelige gevolgen heeft voor het milieu.

De Europese Commissie vindt dat Nederland niet voldoende doet om de waterkwaliteit te verbeteren; nitraatconcentraties in grond- en oppervlaktewater zijn te hoog. Om die reden moet een einde komen aan de mestuitzondering; derogatie vervalt op 1 januari 2026. Effect is dat het mestoverschot zal

toenemen. Boeren kunnen minder mest kwijt op hun eigen land en moeten het afvoeren.

Wageningen Universiteit concludeert het volgende: Op het eerste gezicht lijkt het opheffen van derogatie goed voor het milieu, maar door onbedoelde effecten levert de maatregel waarschijnlijk geen milieuvoordeel op. Als boeren grasland gaan omzetten naar bouwland, daalt de waterkwaliteit zelfs. En als boeren door deze beperking meer kunstmest gaan gebruiken, druist dat in tegen de klimaatdoelen en tegen verder hergebruik van nutriënten in de landbouw (kringlooplandbouw). Alleen de ammoniakemissies kunnen iets dalen. 'Einde derogatie' zorgt vooral voor extra kosten (mestafzet) voor de boeren.

Suggesties

08:18 Weer

Maandagmiddag code geel om zware windstoten in hele land

10:00 Buitenland

Mysterie op Duits Waddeneiland Norderney: honderden dode kwallen aangespoeld

15:01 Huis aan Huis Leeuwarden

Fixteam Grou: 'Al flink wat tocht en kou in meerdere huizen aangepakt, en daar houdt het niet mee op'

20:04 SC Cambuur

De angst lijkt te zijn verdwenen bij SC Cambuur, dat nu omhoog kan kijken: 'Wie had dat gedacht?!'

07:12 Tweede Kamerverkiezingen 2023

Lilian Marijnissen beweert dat werknemers in de ouderenzorg 35 procent van hun tijd kwijt zijn aan papierwerk. Klopt dat wel? De LC zocht het uit

Blijf op de hoogte van wat er vandaag is gebeurd

Ontvang iedere avond een overzicht van het belangrijkste nieuws

[Aanmelden >](#)

Gerelateerd

20:55 Tweede Kamerverkiezingen 2023

In Oosterbierum vliegen de talen je om de oren. Tussen de klei-Friezen wonen Roemenen, Hongaren, Polen, Oekraïners en Syriërs

18:34 Tweede Kamerverkiezingen 2023

Groen Terschelling verzandt in regelmoeras: 'We leven van incident naar incident. Zo gaan we dus naar de kloten'

18:32 Tweede Kamerverkiezingen 2023

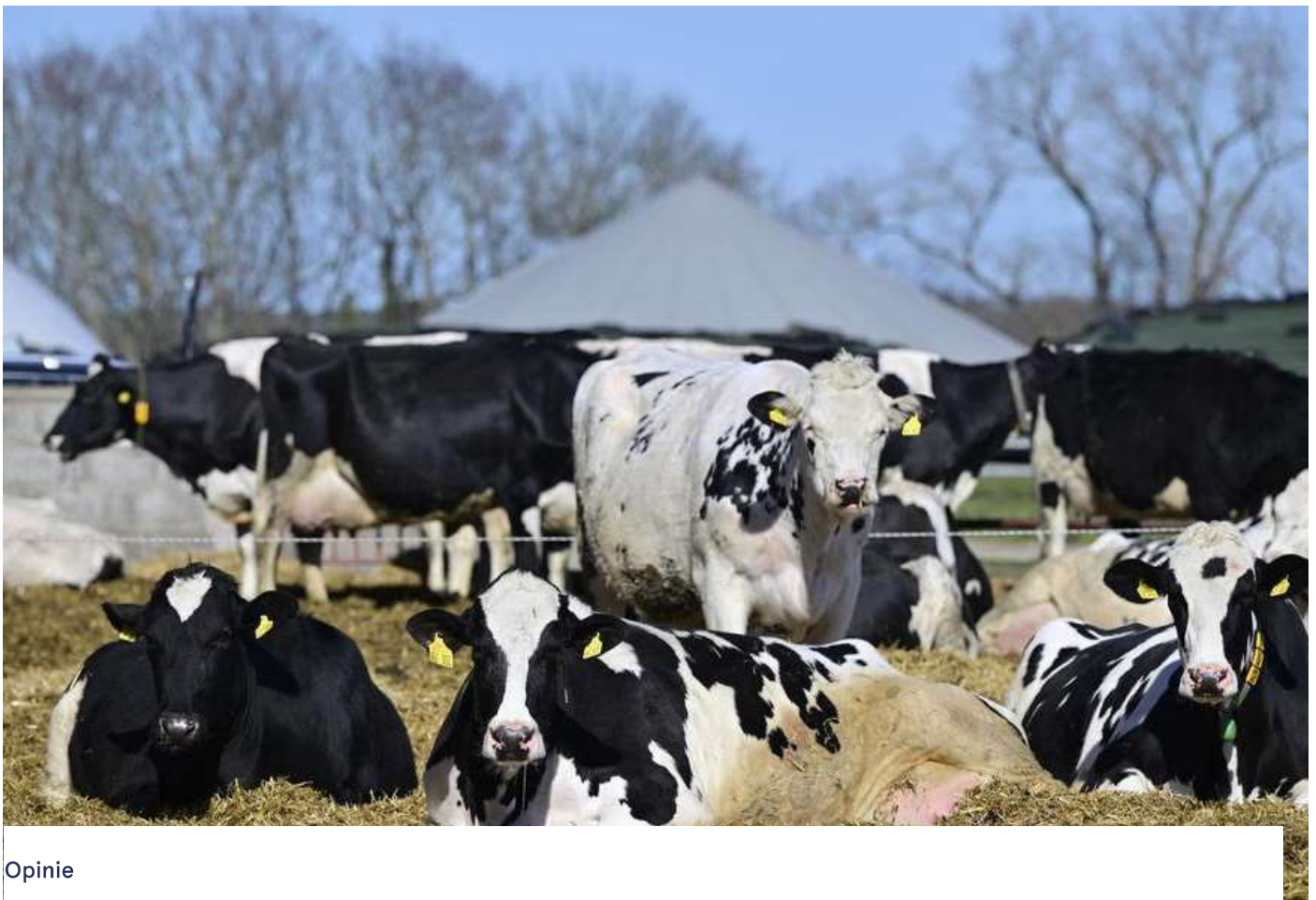
In deze buurt in Drachten is het sappelen; met lege maag naar peuterspeelzaal en aanmaningen tussen pizzadozen

06:44 Tweede Kamerverkiezingen 2023

Spannum is een snorrend dorpsmachientje en fikst het zelf: 'Den Haag kin leare fan hoe't wy it hjir dogge'

Laatste nieuws

Opinie

Van co-vergisters wordt land niet beter | opinie

Column

Wij hadden 't over ôns deelde foorliefde foor wat stoke en ontregede in 'n praatsy | column Gerard de Jong

Eten en drinken

Bruschetta met gebakken paddenstoelen

112 nieuws

Twee gewonden bij steekpartij bij het azc in Sint Annaparochie

Oorlog Israel-Hamas

LIVE | Israël: commandocentrum van Hamas gevonden in ziekenhuis

Economie

Nederland blijft in recessie na nieuwe economische krimp. Ligt er een crisis op de loer? 'Dat is vaak niet zo'

Opinie

Experimenteer met bejaardenhuizen nieuwe stijl en onderzoek of ze betaalbaar zijn en de woningnood oplossen | LC commentaar

Arbeidsrecht

Video's over arbeidsrecht populair op TikTok: 'Je hoeft niet alles te pikken op het werk'

Arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt is minder krap, zegt CBS. Wat betekent dit nieuws? 'Bedrijven geven de zoektocht ook op'

Oorlog Oekraïne

LIVE | 'Slecht weer van grote invloed op oorlogsvoering Oekraïne én Rusland'

Meer LC

Krant
Digitale producten
Nieuwsbrieven
Krantenarchief
Mediahuis Noord
Mediahuis Noord Grafisch
Bedrijf
Nieuws in de klas

Service

Contact voor abonnees
Contact met de redactie
Abonneren
Bezorger worden
Vakantieservice
Webshop

Adverteren

Aangeboden
Commerciële content
Krant en online
Familieberichten opgeven
Familieberichten bekijken

Statements

Algemene voorwaarden
Disclaimer
Cookieverklaring
Cookievoorkeuren
Privacyverklaring
Abonnementsvoorwaarden